

Jaarverslag ROP NL 2020

ROP Werkt!

Concept versie 30 maart 2021

Inhoudsopgave

- 1. Voorwoord**
- 2 Doelstellingen en structuur van ROP**
- 3. Samenwerking**
- 4. Stand van zaken vakmanschapsopleidingen in Nederland**
- 5 Kernactiviteiten ROP 2020**
- 6 Resultaten ROP in 2020**

1. Voorwoord

'*ROP Werkt!*', dat is de titel van werkplan van ROP NL voor 2020. We stonden inderdaad volop in de startblokken en er was al van alles in gang gezet, toen de Corona-epidemie toesloeg. Met veel extra energie kon nog veel worden gerealiseerd, maar ontegenzeggelijk heeft het een grote impact gehad op onze activiteiten. Veel publieksgerichte activiteiten en bijeenkomsten met leerlingen moesten worden gecancelld. Ook de restauratiebeurs 'Monument 2020', waaraan de regionale ROP's in gezamenlijkheid zouden deelnemen met een eigen inhoudelijk programma rond het gebruik van innovatieve technieken binnen het restauratievakgebied, is jammer genoeg niet doorgegaan. Aanvankelijk zou die beurs in mei worden georganiseerd, later werd die doorgeschoven naar oktober, maar ook dat tijdstip bleek vanwege de Corona-epidemie niet mogelijk te zijn.

Toen in de zomer van 2020 duidelijk werd dat de Corona-epidemie niet zo maar voorbij zou gaan met als gevolg dat de ROP's op een aantal onderdelen de opgelopen achterstand in het activiteitenplan voor 2020 niet meer konden inlopen, is tot aanpassing van het activiteitenplan overgegaan. De totale geprognoseerde ureninzet bleef daarbij gelijk, wel vond een onderlinge verschuiving plaats tussen de kernactiviteiten. Op 9 juli 2020 is daarover door ROP NL aan het ministerie van OCW gerapporteerd.

Ondertussen werd er door ROP volop doorgewerkt om de resultaatdoelstellingen te behalen. In hoofdstuk 5 en 6 is te lezen, dat dit goed is gelukt. ROP is een belangrijke schakel in het opleiden van toekomstige vaklieden, onder meer door zorg te dragen voor voldoende leer-werkplekken en door het bevorderen van de instroom van nieuwe restauratieleerlingen. Dat is het afgelopen jaar, ondanks de Corona-epidemie, goed gelukt. Het aantal bedrijven dat betrokken is c.q. deelneemt aan ROP-activiteiten is opnieuw gestegen.

Vermeldenswaard is verder dat het bestuur van ROP NL weer op volle sterkte is met de komst van een vertegenwoordiger van ROP Midden West.

Terry van Ditmars
Voorzitter Stichting ROP NEDERLAND

2. Doelstellingen en structuur ROP

Voor de instandhouding van ons erfgoed zijn vakmensen nodig die met kennis van zaken de noodzakelijke werkzaamheden kunnen uitvoeren. Zonder de inzet van vakbekwame mensen lopen monumenten gevaar. Het is helaas maar al te vaak voorgekomen dat door een onbekwame en ondeskundige uitvoering van werkzaamheden schade is toegebracht aan monumenten. Dat betekent dan ook dat (subsidie)gelden niet doelmatig en efficiënt zijn besteed. Om dat te voorkomen zijn vanuit de bouwsector, het ministerie van OCW en de provinciale overheden de Restauratie Opleidingsprojecten (ROP) ontstaan.

Doelstellingen

De noodzaak van ROP is nog steeds onverminderd groot. Doordat de ROC's in augustus 2016 stopten met de restauratieopleiding niveau 3, is die noodzaak alleen maar groter geworden. De sterke economische groei van de laatste jaren heeft nog meer arbeidspotentieel weggetrokken. Het minder goede imago van de bouwsector speelt hier echt parten. Het gevolg is dat de instroom en doorstroming van leerlingen in het restauratievakgebied nog meer onder druk zijn gekomen.

Het belang van vakmanschapsbevordering in de restauratie- en herbestemmingssector wordt breed onderschreven, zoals in de beleidsnota van het ministerie van OCW "*Erfgoed telt. De betekenis van erfgoed voor de samenleving*". De waarde van vakmanschap voor de instandhouding van erfgoed wordt daarin onderstreept. Om de zorgelijke situatie te verbeteren worden extra inspanningen in het vooruitzicht gesteld.

Vanuit deze maatschappelijke opgave zijn de volgende doelstellingen voor ROP geformuleerd:

- het op peil houden van het aantal vaklieden in de restauratie, waaronder timmerlieden, metselaars, dakdekkers, schilders en andere gespecialiseerde beroepen, ten behoeve van het herstel en de instandhouding van monumentale gebouwen in Nederland;
- het behouden, ontwikkelen, stimuleren en mede uitvoeren van opleidingen in de restauratie om daarmee het vakmanschap in de restauratiesector te behouden en de kwaliteit van de vaklieden te versterken;
- het op elkaar afstemmen van vraag en aanbod binnen het restauratievakgebied;
- het initiëren, ontwikkelen en in stand houden van een landelijk netwerk gericht op:
 - het bevorderen van leer-werkplekken in de restauratie- en herbestemmingssector;
 - het bevorderen van de instroom en doorstroming van restauratieleerlingen;
 - een kwalitatieve uitvoering van restauratie- en herbestemmingsprojecten door gekwalificeerde bedrijven met inzet van goede leermeesters;
- het uitwisselen van kennis en kunde op het gebied van de restauratieopleidingen;
- het verrichten en bevorderen van alle verdere activiteiten, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

Project ROP NN: verbouw stadhuis Bolsward tot cultuurhistorisch centrum.

Structuur

ROP Nederland is een stichting, waarin de vijf regionale ROP's zijn vertegenwoordigd. Die vijf ROP-regio's zijn:

- ROP Noord-Nederland: Groningen, Fryslân en Drenthe
- ROP Oost / RIBO: Overijssel en Flevoland
- ROP Midden West: Utrecht en Noord-Holland
- ROP Zuid West: Zuid-Holland en Zeeland
- ROP Zuid / Stichting Behoud Monumenten Brabant: Noord-Brabant en Limburg.

De regionale ROP's zijn op verschillende wijze georganiseerd. Soms zijn ze ingebed in een grotere organisatie, die verschillende werkzaamheden uitvoert. Zo wordt ROP-Zuid aangestuurd vanuit Stichting Behoud Monumenten Brabant. ROP Oost maakt deel uit van Stichting RIBO (Scholing, Restauratie en Innovatie in de bouw in Overijssel). ROP Noord-Nederland, ROP Midden West en ROP Zuid West zijn zelfstandige stichtingen.

In de provincie Gelderland is geen ROP-organisatie. De provincie heeft hier een eigen structuur opgezet, het Gelders Restauratiecentrum. Vanuit ROP Oost wordt contact onderhouden met het Gelders Restauratiecentrum, onder meer vanwege de restauratie-opleiding 'Technicus Hout en Restauratie' die sinds 2020 ook door het Gelders Restauratiecentrum wordt aangeboden.

ROP: regionale kracht en maatwerk

Bij de uitvoering van de hierboven genoemde taken leggen de vijf ROP-regio's eigen accenten. Dat heeft alles te maken met de specifieke behoefte en wensen in een gebied. Ter illustratie: in Groningen is de problematiek van de aardbevingen een heel belangrijk dossier. Dat leidt ertoe dat ROP Noord-Nederland specifieke activiteiten hieromtrent ontwikkelt, terwijl de andere ROP-regio's dat niet doen. Daar worden weer andere accenten gelegd, zoals in Limburg waar de inschakeling van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt m.n. statushouders een belangrijk aandachtspunt is. Die regionale verschillen vragen dus om maatwerk.

In de afgelopen jaren hebben de regio's een sterk netwerk gebouwd. Ze werken nauw samen met restauratieaannemers, ROC's, opleidingsbedrijven, lokale en provinciale overheden etc. Met dit netwerk worden er afspraken gemaakt over o.a. de ROP-restauratieprojecten, het aantal leerlingen dat geplaatst kan worden en de promotie van het ambacht. Dat is de kracht van ROP! Daarmee onderscheiden zij zich van andere organisaties.

Landelijk ROP-coördinatorenoverleg

Meerdere keren per jaar vindt er gezamenlijk overleg plaats tussen ROP-coördinatoren.

Vanwege de Corona-epidemie gebeurde dat in 2020 vooral online.

Tijdens het ROP-coördinatorenoverleg wordt afgestemd over zaken waar de coördinatoren in hun dagelijkse activiteiten tegenaan lopen, alsook worden landelijke ontwikkelingen en knelpunten besproken. Doel van dit overleg is verder het uitwisselen van kennis, ervaringen en ideeën. Er wordt ook gebrainstormd over het samen opzetten en uitvoeren van nieuwe initiatieven. Dit heeft geleid tot het voornemen om in 2020 gezamenlijk deel te nemen aan de restauratiebeurs 'Monument 2020'. Het idee was om rond het thema innovatie en restauratie een inhoudelijk programma tijdens de restauratiebeurs te verzorgen. Ten gevolge van de Coronapandemie is de beurs echter niet doorgegaan.

Een ander initiatief dat door ROP is opgepakt is het ontwikkelen van praktijkopdrachten voor het keuzedeel 'Basis Restauratie Metselen'. Dit naar aanleiding van de constatering tijdens het ROP-coördinatorenoverleg dat het onderdeel 'leren in de praktijk' onvoldoende een uitwerking in het keuzedeel heeft gekregen.

Bestuur Stichting ROP NL

Door het ministerie van OCW / RCE is aangegeven dat in plaats van vijf subsidieaanvragen van de vijf ROP-regio's men één subsidieaanvraag voor heel ROP wenst te ontvangen. De taken voor het komende jaar zijn vervolgens door het bestuur van ROP NL in gezamenlijkheid met de ROP-regio's geformuleerd.

Daarnaast vindt OCW het belangrijk dat er een landelijke uitstraling is van ROP, waarbij er een samenhang is tussen de activiteiten van de regio's. Op deze manier ontstaat er een krachtigere aanpak van de problematiek dan vanuit een ieder voor zich-benadering. Bovendien kan er zo gemakkelijker kruisbestuiving van ideeën en initiatieven ontstaan en kan men elkaar versterken.

Het bestuur van Stichting ROP NL werd in 2020 gevormd door:

- Terry van Ditmars (ROP Zuid West), voorzitter
- Wim Raaphorst (ROP Zuid), secretaris
- Ab Meijerman (ROP Noord-Nederland), penningmeester
- Cas van Kamperdijk (ROP Oost), bestuurslid
- Timo Jansen / Hans Heine (ROP Midden West)

Bestuurlijk secretaris van ROP NL is Harrie Maas.

Zuid-Holland: Compliment voor het Monument

Monumenten dragen bij aan de identiteit en kwaliteit van de leefomgeving. Ze maken de omgeving mooier en vertellen het verhaal van onze geschiedenis. In 2020 heeft de provincie Zuid-Holland maandelijks een aantal bijzondere monumenten in het zonnetje gezet door het 'Compliment voor het Monument' uit te reiken. Daarmee wordt waardering uitgesproken voor restauraties waarbij de belangrijke cultuurhistorische waarde zijn behouden en/of voor aansprekende herbestemmingen.

ROP Zuid West levert toegevoegde waarde

Het maatschappelijk belang van de restauratie kan nog meer worden versterkt, als er een leer-werkplaats aan wordt gekoppeld. ROP Zuid West zet zich daarvoor in. Met succes. ROP Zuid West onderhoudt goede contacten met de provincie Zuid-Holland. Dat leidt tot win-win situaties, waar de hele samenleving profijt van heeft.

Restauratie Schiedamse molens

Het beeld van de molens die de skyline van Schiedam beheersen, is een lust voor het oog. Maar op gezette tijden is er onderhoud nodig om alles letterlijk en figuurlijk draaiende te houden. Er zijn nog zes stadsmolens over van de twintig die eens in het Oude Schiedam stonden. Daarbij moest er van vijf het metselwerk worden hersteld. Er werd nauw samengewerkt met een aantal bevlogen en kundige partijen. Behalve dat er op een open manier met elkaar werd gecommuniceerd, was het ook mooi om mee te maken hoe praktijkervaringen werden gedeeld en daar lering uit werd getrokken. Door de molens achter elkaar te restaureren, konden de lessen die geleerd werden bij de eerste twee molens, worden toegepast bij de laatste drie molens.

Er was een unieke samenwerking met de stichting Restauratie Werkplaats Schiedam, waar ROP Zuid West ook zijn steentje aan heeft bijgedragen. Vier leerlingen hebben hier een prachtige leerervaringsplek gekregen. Met de toekenning van het 'Compliment voor het monument' kreeg het nog meer cachet... om trots op te zijn.

3. Samenwerking

ROP hecht veel waarde aan samenwerking. Vakmanschapsbevordering vraagt bij uitstek om samen, ieder vanuit een eigen verantwoordelijkheid en expertise, op te trekken. Alleen dan kunnen pas echt resultaten worden bereikt.

Bouwmensen

Bouwmensen is een coöperatieve vereniging van opleidingsbedrijven in de bouw- en infra, waar ook de restauratiesector onder ressorteert. De vereniging verzorgt en toetst de praktijkopleiding van mbo leerling-werknemers. Dit doen ze op meer dan 30 locaties in heel Nederland. Hierbij wordt nauw samengewerkt met regionale opleidingscentra (ROC's). Omdat de restauratiesector binnen de bouw- en infrasector feitelijk slechts een klein werkkerrein vormt, blijft dit nogal eens binnen Bouwmensen onderbelicht. Daarom is het zo van belang dat er een ROP is. Als zodanig vervult ROP dus een aanvullende rol. Maar goed beschouwd is er een gezamenlijk doel, namelijk toekomstige vaklieden en bouw- / restauratiebedrijven met elkaar in contact brengen en leer-werkprojecten realiseren. Vanuit die gemeenschappelijkheid werken Bouwmensen en ROP veelvuldig samen. Dat komt op verschillende niveaus tot uiting, zoals het plaatsen van leerlingen op door ROP georganiseerde leer-werkprojecten alsook door vertegenwoordiging van Bouwmensen in het bestuur van regionale ROP's.

NCE

Een andere belangrijke partner van ROP is het Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen (NCE). Deze legt zich met name toe op het ontwikkelen van leerprogramma's en lesstof voor branche-opleidingen binnen het restauratie-vakgebied.

De samenwerking tussen ROP en NCE vindt vooral op regionaal niveau plaats. Verschillende ROP-regio's zijn actief betrokken bij het tot stand brengen van de branche-opleiding 'Specialist restauratie' (niveau 4) en het keuzedeel 'Basis restauratie Timmeren / Metselen'. Voor deze door NCE ontwikkelde (deel)opleidingen moeten namelijk wel deelnemers worden 'gevonden'. Met name op dit terrein leveren de ROP-coördinatoren een bijdrage. Zij informeren en enthousiasmeren mogelijk geïnteresseerden uit hun netwerk om de opleiding te volgen.

ERM – SCR

Binnen de monumentenzorg is de kwaliteit van het restauratiewerk vanzelfsprekend een belangrijk aandachtspunt. Binnen Nederland zijn er twee organisaties die dit oppakken en hiervoor ijveren. De grootste, zowel wat betreft activiteiten als werkgebied, is Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM). De andere is Stichting Certificering Restauratie (SCR). Deze laatste is ontstaan, omdat voor een aantal bedrijven aansluiting bij ERM te duur is en te veel administratieve rompslomp – althans zo wordt het beleefd – vraagt. Zowel ERM als SCR hanteren inmiddels dezelfde uitvoeringsrichtlijnen bij restauratie en weten elkaar steeds vaker te vinden. ROP ondersteunt de activiteiten van ERM en SCR door naar anderen toe het belang en de meerwaarde ervan uit te dragen en daarover informatie te verstrekken.

De samenwerking met SCR gaat overigens nog heel wat verder, hetgeen verband houdt met de ontstaansgeschiedenis van SCR (zie kadertekst).

Samenwerken loont:

Stichting Certificering Restauratie (SCR) – Vereniging Restauratie Noord

SCR is in november 2014 opgericht, mede door toedoen van de Vereniging Restauratie Noord (VRN). Als partnerorganisatie van VRN onderhoudt ROP Noord-Nederland sindsdien eveneens nauwe contacten met SCR. Deze stichting heeft een belangrijke meerwaarde voor de kwaliteit van de monumentenzorg in de noordelijke en oostelijke provincies, vooral omdat daar nogal wat kleine bedrijven actief zijn.

SCR beoordeelt of bedrijven voldoende zijn gekwalificeerd voor het uitvoeren van instandhoudings- en herstelwerkzaamheden aan monumenten. Daartoe worden de aangesloten bedrijven om de twee jaar gescreend, waarbij ook wordt gelet op het kennisniveau van het personeel en het opleidingsplan van het desbetreffende bedrijf. De bevindingen worden bijgehouden in het 'Register Kennis+ Kunde'. SCR vervult zo een belangrijke rol in de kennisketen binnen het restauratie-vakgebied.

Vanuit het gezamenlijke belang om de restauratiekwaliteit te borgen hebben ROP Noord-Nederland en SCR het afgelopen jaar meerdere keren samen opgetrokken, bijvoorbeeld op voorlichtingsbijeenkomsten over bouw, restauratie en techniek.

Vereniging Restauratie Noord

Het samen optrekken gebeurt ook op een andere, unieke manier in de noordelijke provincies. Op initiatief van ROP Noord-Nederland en de Vereniging Restauratie Noord (VRN) is de Coöperatie Restauratie Noord tot stand gekomen, die in mei 2019 formeel is opgericht. Daarmee is een stevig fundament gelegd voor vakmanschapsbevordering en vakmanschapsopleidingen in de drie noordelijke provincies.

Praktijkcentrum voor Restauratie & Ambacht (PRA)

Een ander mooi voorbeeld van hoe samenwerking in de praktijk door ROP wordt opgepakt, en tot wat voor prachtige resultaten dit leidt, is te zien bij RIBO / ROP Oost. Samen met het ROC van Twente en regionale restauratiebedrijven is daar een sterke opleidingsstructuur met een praktijkcentrum voor ambacht en restauratie tot stand gebracht.

Voor ROP NL was dat in 2020 aanleiding om in overleg te treden met OCW en RCE met als insteek het concept van het PRA uit te rollen over andere gebiedsdelen in het land. De besprekingen hierover lopen nog.

Samenwerking met provincies

Belangrijke partners bij het werk van de regionale ROP's zijn de provincies. Bijna alle provincies verlenen een financiële bijdrage aan de regionale ROP's. Maar ook praktisch en inhoudelijk weten de ROP's en provincies elkaar steeds meer te vinden. In Limburg, Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Holland is de afspraak gemaakt dat de provincie bij het toekennen van een restauratiesubsidie aan een monumenteigenaar als voorwaarde wordt opgenomen dat aan het restauratieproject een leerwerkplaats wordt verbonden.

In Overijssel is de provincie nauw betrokken bij de plannen om het PRA uit te breiden. De provincie en de stad Utrecht hebben met de restauratie van de Domtoren een voorbeeldproject voor vakmanschapsbevordering letterlijk en figuurlijk in de steigers gezet, waar ROP maar al te graag bij heeft aangehaakt. Met de provincie Zuid-Holland zijn prachtige promotiefilms rond vakmanschapsbevordering gemaakt. En zo zijn er voor elke ROP-regio nog verschillende andere voorbeelden te geven waarin de samenwerking tussen provincie en ROP gestalte krijgt. *voegen.*

ROP Zuid West: een leerling aan het

4. Stand van zaken vakmanschapsopleidingen in Nederland

Er is een goede infrastructuur rond vakmanschapsbevordering en vakmanschapsopleidingen nodig om er voor te kunnen zorgen dat ons erfgoed op een goede manier in stand kan worden gehouden. Belangrijk is dat er voldoende nieuwe aanwas van vaklieden is. Daar schort het nu aan. Zowel de instroom als doorstroming van restauratieleerlingen is minimaal. Het betreft hier het totale spectrum van vaklieden: van restauratietimmerlui, -metselaars, -stukadoors, -schilders, -smeden, voegers, leidekkers, koperslagers, zinkbewerkers tot natuursteenbewerkers en andere specialistische kleine beroepsgroepen. Uit economisch oogpunt is het eveneens belangrijk dat er voldoende gekwalificeerde vaklieden zijn. In dit kader geldt dat herbestemming van monumenten een belangrijke maatschappelijke opgave is. Maar dan moet je wel beschikken over gekwalificeerd personeel.

Voor de instandhouding van erfgoed heb je overigens niet alleen hét traditionele vakmanschap nodig, maar ook kennis en vaardigheden voor het toepassen van nieuwe technieken bij restauratieopgaven (bijv. CNC machines en 3D printers). Daarnaast is het van belang om de verbreding ook te zoeken in het verduurzamen van monumenten. Daardoor kan het beeld van de sector worden verbeterd in de zin dat er ook oog is voor vernieuwing en er wordt bijgedragen aan de maatschappelijke opgave op het gebied van energiebesparing.

Situatieschets restauratieopleidingen Nederland

De feitelijke situatie is dat er een structureel tekort is aan leerlingen. De al bestaande tekorten aan vaklieden kunnen niet worden opgevangen, omdat er simpelweg onvoldoende aanwas van onderop is. Dit gaat ook niet een, twee drie veranderen. Geïnteresseerden moeten immers wel het vooruitzicht hebben dat ze een diploma, of certificaat kunnen behalen. Waar kunnen ze nu nog terecht? De afgelopen jaren is het opleidingsaanbod voor de restauratiesector dramatisch verslechterd. Nadat in 2015 de opleiding van de Gespecialiseerde Aannemerij in Boxtel failliet was gegaan, kwam daar in 2016 de wijziging van de kwalificatiestructuur nog overheen. De keuze om louter te kiezen voor de restauratieopleiding niveau 4 heeft – zoals kon worden verwacht – slecht uitgekapt. Een hele tussenlaag i.c. de restauratieopleiding voor degenen die vooral het werken met de handen in de praktijk brengen (niveau 3) is weggevallen.

Restauratieopleidingen niveau 3: Technicus Hout en Restauratie

De enige volwaardige restauratieopleiding in Nederland is de opleiding 'Technicus Hout en Restauratie' (THR; crebo 260001). Deze is ontwikkeld door Stichting RIBO / ROP-Oost in samenwerking met het ROC van Twente. Het betreft hier een driejarige MBO-restauratieopleiding. Deze bestaat uit 1 dag theorie (ROC van Twente), 3 dagen stage en 1 dag praktijkinstructie per week (RIBO). De opleiding is opgezet met lesstof uit de bouw- en restauratieopleidingen, machinaal houtbewerken en meubelmaken. Bijzonder ook is dat ambacht en innovatie hier worden gecombineerd, waardoor de leerlingen alles in zich hebben om uit te groeien tot excellente vakmensen die hout-breed inzetbaar zijn.

RIBO / ROP Oost:

PRA heeft vanwege succes uitbreiding nodig

RIBO / ROP Oost heeft sinds enkele jaren ervaring met een 'Praktijkcentrum Restauratie en Ambacht' (PRA). Het is gevestigd op een historisch erf op het Landgoed Twickel. Er zijn verschillende ruimtes voor instructies en een uitstekende (machinale) werkplaats met moderne machines. Bovendien heeft RIBO / ROP Oost de beschikking over een eigen depot met een grote verscheidenheid aan historische bouwmaterialen. Deze materialen worden voor een deel bij de opleidingen en trainingen als lesmateriaal gebruikt. Het PRA is tevens een ontmoetingsplek voor erfgoedprofessionals en belangstellenden voor cultureel erfgoed. Het PRA van RIBO / ROP Oost wordt intensief gebruikt door 60 studenten 'Technicus Hout en Restauratie' die er hun praktijkinstructie volgen, alsook worden er diverse trainingen voor het beheer en de instandhouding van monumenten gegeven en vinden er bijeenkomsten plaats over historische bouwmaterialen. Ook voor educatieve doeleinden weten verschillende scholen de weg naar het PRA te vinden.

PRA werkt!

Leerlingen kunnen zich hier oriënteren dan wel zich verder bekwamen in het restauratievakgebied. Met speciale aandacht voor de leerling in een inspirerende leeromgeving onder deskundige begeleiding die in het PRA wordt geboden... daarmee geef je de restauratieopleidingen in Nederland weer toekomst.

Het succes van de aanpak van RIBO / ROP Oost in hun PRA is zo overweldigend, dat een uitbreiding nodig is. Hierbij is de insteek om in de komende tijd nog meer in te zetten op innovatie, houttechnologie en het bevorderen van product vernieuwing.

Voorlichting: VMBO-scholen op bezoek in het Praktijkcentrum Restauratie en Ambacht van ROP Oost / RIBO.

De opleiding THR voorziet in een grote behoefte en is erg populair. Elk jaar zit de opleiding met 25 leerlingen helemaal vol. De leerlingen hebben er veel voor over om naar Hengelo te komen, zelfs tot 1,5 uur enkele reis.

In 2020 is het Gelders Restauratiecentrum in samenwerking met ROC Graafschap College ook begonnen om de opleiding THR aan te bieden. Daar is gestart met 8 leerlingen. ROC De Leijgraaf in Veghel heeft meer dan serieuze plannen om de Opleiding THR te beginnen. Het afgelopen jaar is bij het ministerie van OCW de vergunning hiervoor aangevraagd. Deze is beginsel gehonoreerd. Om tot een steviger fundament voor restauratieopleidingen in Noord-Brabant te komen zijn de besprekingen over het aanbieden van de opleiding THR inmiddels verbreed naar andere ROC's in de provincie. ROP-Zuid is hier nauw bij betrokken. Het streven is om in 2021 tot een concrete uitwerking te komen. In Noord-Holland zijn het afgelopen jaar eveneens verkennende gesprekken gevoerd om in Zaandam of in Amsterdam de THR-opleiding te starten.

ROP Oost / RIBO: leerlingen restauratie-opleiding THR.

Branche-opleidingen restauratie niveau 3: divers

NCE biedt meerdere branche-opleidingen aan, zoals leidekker en loodgieter, rietdekken, voegen, glazenier en erfgoed schilderen. De deelnemers die de modules met goed gevolg hebben afgerond kunnen de opleiding afronden met een examen om het NCE-branchediploma te behalen.

Een aantal van deze branche-opleidingen is in 2020 niet doorgegaan vanwege te weinig aanmeldingen en/of de Corona-epidemie.

Branche-opleidingen restauratie niveau 4: timmeren en metselen

Door NCE zijn de branche-opleidingen 'Specialist Timmeren Restauratie' en 'Specialist Metselen Restauratie' opgezet. Het betreft hier een éénjarige BBL4-opleiding, waarbij gedurende 1 dag per week les wordt gegeven. De opzet is om steeds in een andere plaats deze opleiding aan te bieden. Door het eenmalige karakter ervan ontstaat er helaas geen continuïteit. De meeste deelnemers van deze opleidingen zijn werknemers van restauratiebedrijven, die verdieping willen van hun vakkennis. Deze opleidingen leiden niet tot een nieuwe instroom in de restauratie.

In het studiejaar 2019-2020 zijn vijftien leerlingen met de branche-opleiding 'Specialist Timmeren Restauratie' in Goes gestart. Ondanks de Corona-epidemie kon het studieprogramma toch worden afgesloten.

In Amersfoort biedt NCE de opleiding 'Professional restauratie' aan. Dit is een 2-jarige branche-opleiding, waarbij gedurende 1 dag per week les dient te worden gevolgd. Het instroomniveau is MBO of hoger. De opleiding is bedoeld voor personen die een middenkaderfunctie ambiëren.

Restauratie-opleiding niveau 4 (MBO): restauratie-timmeren of restauratie-metselen

Bij deze volledige MBO-variant volgt de student zowel de restauratievakken als de generieke vakken (Nederlands, Engels, rekenen, loopbaan en burgerschap) en een keuzedeel. Deze opleiding, die deels in Doetinchem bij het Graafschap College en deels in Arnhem bij het Gelders Restauratie Centrum plaatsvindt, wordt afgesloten met een MBO-4 diploma.

Decoratie- en restauratieschilder niveau 4 (MBO)

In een drietal plaatsen kan een soortgelijke opleiding worden gevolgd: bij Sint Lucas in Boxtel, bij Cibap in Zwolle en bij Nimeto in Utrecht.

Restauratiestukadoor niveau 4 (MBO)

Bij het Neerlands Stucgilde in Veenendaal kan een driejarige opleiding (BBL) voor restauratiestukadoor worden gevolgd.

Keuzedeel 'Basis Restauratie Timmeren / Metselen'

Meerdere ROC's bieden het keuzedeel 'Basis restauratie Timmeren / Metselen' als onderdeel van de allround opleiding timmeren of metselen. Het is een pover geste om nog iets te doen op het gebied van restauratie. Maar beter iets dan niets. Daarom promoot ROP dit keuzedeel volop. Er is een variant aangeboden door NCR, en een door Concreet Onderwijsproducten.

ROP Zuid West: leerlingen – met mondkapjes – bij uitreiking certificaat keuzedeel 'Basis restauratie Timmeren'.

Leren in de praktijk 'Basis Restauratie Metselen' (niveau 3)

Tijdens het ROP-coördinatorenoverleg werd geconstateerd dat er bij het keuzedeel 'Basis Restauratie Metselen' amper aandacht was voor de praktijk. Door ROP is daarom een eigen module met praktijkopdrachten restauratie-metselen ontwikkeld. Het komende jaar zal dit aan ROC's worden aangeboden.

Heel beperkt aanbod

Al met al is het aanbod van het aantal restauratie-opleidingen ver onder het gewenste niveau. Met name schort het aan goede c.q. volwaardige restauratieopleidingen op niveau 3. Alleen de restauratie-opleiding THR kan als zodanig worden aangemerkt. Die wordt momenteel al op twee plaatsen aangeboden, namelijk in Hengelo en in Doetinchem/Arnhem, en mogelijk de komende jaren nog op meer plekken.

Ondertussen worden elders in het land initiatieven genomen om zelf aan de slag te gaan, omdat het reguliere beroepsonderwijs het laat afweten en/of omdat NCE geen belangstelling voor hun regio heeft. Dat doet zich bijvoorbeeld voor in Limburg, waar vanuit twee restauratiecentra (Schaesberg en Vos Company) mensen vaardigheden kunnen opdoen voor werk in de bouw- en restauratiesector. Men richt zich niet langer op leerlingen uit het beroepsonderwijs, maar ook op personen met een afstand tot de arbeidsmarkt incl. statushouders en zij-instromers. Opleiden doet men daar vooral in de praktijk, op restauratie- en herbestemmingsprojecten. ROP is ook bij deze ontwikkelingen betrokken. Via maatwerk wordt getracht een bijdrage te leveren aan het behoud van vakmanschap naar de toekomst toe.

Omdat er in Limburg geen enkele restauratieopleiding op niveau 3 of niveau 4 is, richt ROP Zuid zich hier vooral op kennismakingsstages op restauratieprojecten. Vervolgens wordt geprobeerd geïnteresseerde leerlingen onder te brengen bij restauratiebedrijven, waar ze in de praktijk verder worden bekwaamd en de fijne kneepjes van het vak aangeleerd krijgen. Daarentegen beschikt ROP Oost / RIBO over een eigen restauratieopleiding en is het streven logischerwijs om leerlingen een complete MBO-opleiding te laten doorlopen met een officieel diploma als afsluiting.

ROP Zuid: leermeester met leerling.

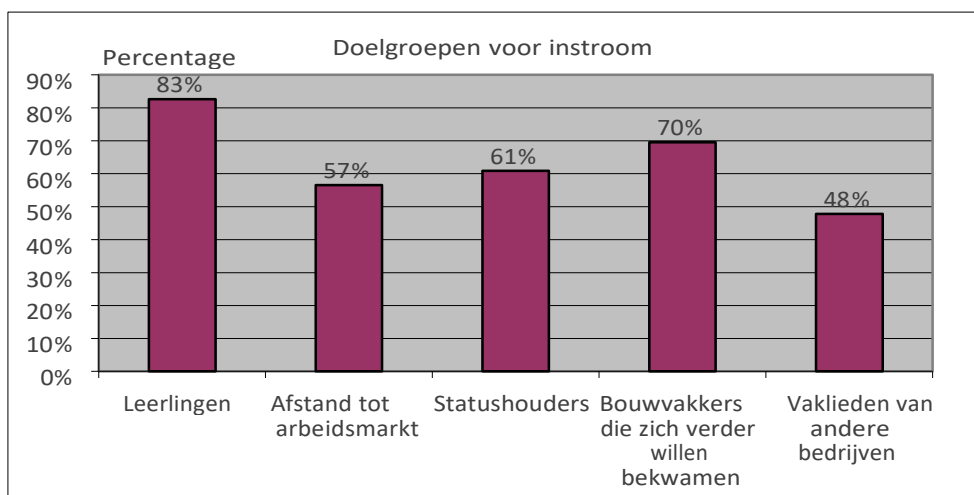
ROP Zuid: onderzoek onder Limburgse restauratiebedrijven

Het belang van voldoende instroom en doorstroming van nieuwe vaklieden in de restauratie- en herbestemmingssector is een belangrijk en terugkerend thema. In algemene zin wordt steeds gesproken dat het hier aan schort. Maar hoe groot is dan de behoefte aan nieuw personeel? Om daar zicht op te krijgen heeft ROP-Zuid in afstemming met de provincie Limburg een behoefte- en wensenonderzoek uitgevoerd onder restauratiebedrijven. Het onderzoek richtte zich vooral op de vraag: is er behoefte aan de instroom van nieuwe vaklieden in de restauratie- en herbestemmingssector?

Uitkomsten onderzoek

Het onderzoek is in 2020 door ROP-Zuid uitgevoerd onder 26 Limburgse bedrijven. Het betreft hier bedrijven die de afgelopen jaren grote, of wat kleinere restauratiewerkzaamheden hebben uitgevoerd. Daarvan hebben er 23 inhoudelijk gereageerd, zodat gesproken kan worden van een meer dan representatief onderzoek. Enkele interessante uitkomsten uit het onderzoek:

- 57% van de personen die werkzaam zijn geweest op een leer-werkplaats (stagiaires, leerlingen en statushouders) zijn daarna doorgestroomd als nieuwe werknemer binnen het bedrijf. Een leer-werkplaats op een restauratieproject doet er dus toe. Het leidt tot banen!
- 79% van de bedrijven geeft aan behoefte te hebben aan nieuw personeel. Het betreft (restauratie) timmerlieden, metselaars, dakdekkers, alsook allround personeel.
- Voor de bedrijven maakte het niet zo veel uit wat voor een achtergrond nieuw personeel heeft. Leerlingen uit het beroepsonderwijs hebben weliswaar de grootste voorkeur, maar ook zij-instromers, statushouders en personen met een afstand tot de arbeidsmarkt zijn in beginsel welkom.

5 Kernactiviteiten ROP 2020

In het werkplan van ROP Nederland staan voor 2020 de volgende kernactiviteiten benoemd:

- A. het verbeteren van de infrastructuur voor restauratievakmanschap;
- B. het realiseren van leer-werkplekken in de restauratie gericht op een zo groot mogelijke instroom van leerlingen, zij-instromers en personen met een afstand tot de arbeidsmarkt inclusief statushouders;
- C. het vergroten van de belangstelling en waardering voor het vakmanschap in de restauratiesector; promotie van vakmanschapsopleidingen;
- D. het bevorderen van de instroom van restauratieleerlingen;
- E. het bevorderen van het gebruik van innovatieve technieken binnen vakmanschapsopleidingen; het bevorderen van product vernieuwing binnen het ambachtelijk werk.

Ten gevolge van de Corona-epidemie werd medio 2020 duidelijk dat een aantal van de geplande activiteiten in de knel zou komen, en sommige mogelijk helemaal geannuleerd zouden worden. Zo was er het voornemen dat ROP NL in mei 2020 aan de restauratiebeurs zou deelnemen met een inhoudelijk programma rond restauratievakmanschap en innovatie. Tijdens de eerste lockdown werd de beurs doorgeschoven naar oktober 2020. Ook andere publieksactiviteiten werden afgelast. Omdat ons toen al bekend was dat we een aantal van de resultaatdoelstellingen niet meer konden behalen, heeft ROP NL op 9 juli 2020 een schrijven aan OCW en RCE gericht waarin zij geïnformeerd werden over de gevolgen van de Corona-epidemie voor het uitvoeringsprogramma van ROP NL. Dit ging vergezeld van een wijziging van het uitvoeringsprogramma, dat gebaseerd was op de toen beschikbare informatie. Wat betreft de hoofdactiviteiten – zoals hierboven beschreven – was er geen verandering, wel vonden er onderling verschuivingen in de ureninzet plaats. In het najaar van 2020 bleek dat COVID-19 veel hardnekkiger was dan gedacht. Dat leidde tot een tweede maatschappelijke lockdown mét ook weer activiteiten die moesten worden afgezegd. Toch kon door de regionale ROP's in 2020 nog heel veel wél worden gedaan met prima resultaten. Hieronder zullen die de revue passeren.

A. Het verbeteren van de infrastructuur voor restauratievakmanschap

Om het uiteindelijke doel te kunnen bereiken, namelijk voldoende instroom en doorstroming van goede restauratievaklieden, moet de infrastructuur daarvoor goed zijn. Het is als een ketting met schakels. Als er een paar tussenuitvallen, is het geheel zwak. Voor wat betreft de instandhouding van het restauratievakmanschap en -opleidingen heb je heel veel partijen die van betekenis zijn. Je hebt ten eerste personen nodig die geïnteresseerd zijn om het vak te gaan leren, alsook ROC's, opleidingsbedrijven, een organisatie die leer-werkplekken regelt, leermeesters, restauratiebedrijven en zo zijn er nog verschillende andere organisaties en instanties die een rol vervullen. Daarbij is gebleken dat er een organisatie nodig is die schakelt en makelt. Inmiddels is die ook een cruciale schakel geworden. Anders komt er bijzonder weinig van de grond.

De organisatie die makelt en schakelt is ROP. Alle ROP-regio's hebben het afgelopen jaar

activiteiten ontwikkeld, gericht op het verbeteren van de infrastructuur van vakmanschapsbevordering en vakmanschapsopleidingen. Het gaat dan om:

- ✓ Acquisitie naar restauratiebedrijven met als insteek samen werk te maken van het realiseren van leer-werkplekken. Daartoe zijn stelselmatig bouwbedrijven benaderd die restauratiewerkzaamheden uitvoeren. Resultaat: niet minder dan 228 bedrijven waren in 2020 betrokken bij ROP. Een stijging van 14 ten opzichte van 2019.
- ✓ Acquisitie van projecten die in aanmerking komen om als ROP leer-werkplek te dienen. Resultaat: In 2020 waren er 277 van dergelijke projecten. Dit is iets meer dan het vorig jaar, toen er 270 projecten waren.
- ✓ Afstemming met overheden om bij subsidie verlening aan restauratie- en herbestemmingsprojecten als voorwaarde op te nemen dat er een ROP leer-werkplek aan wordt verbonden. Resultaat: met onder meer de provincies Limburg, Noord-Brabant, Zeeland, Zuid-Holland en diverse gemeenten wordt dit in de praktijk geëffectueerd. De bedrijven die het restauratiewerk gaan uitvoeren zijn vervolgens door de ROP-coördinator benaderd om hier vervolg aan te geven. Dit heeft geleid tot vele leer-werkplekken waar leerlingen praktijkervaring hebben opgedaan.
- ✓ Acquisitie naar grote monumentbeheerders (o.a. kerkgenootschappen en erfgoedstichtingen) met het verzoek om mee te werken aan het realiseren van ROP-opleidingsplekken. Resultaat: voor diverse grote monumentbeheerders is het een vanzelfsprekendheid geworden om bij restauratie-opgaven het project voor te dragen als ROP.

Tot de infrastructuur voor restauratievakmanschap hoort ook dat er een adequaat aanbod is van restauratie-opleidingen. Omdat het daar zeer aan schort, heeft ROP hier het afgelopen jaar veel werk van gemaakt, met name:

- ✓ het bevorderen van keuzemodule 'Basis Restauratie Timmeren / Metselen'. Resultaat: 118 leerlingen hebben de keuzemodule in 2020 gevolgd. Iets minder dan het jaar daarvoor. Toen waren het er 125.
- ✓ het uitrollen van de restauratieopleiding 'Technicus Hout en restauratie' (niveau 3). Resultaat: het Gelders Restauratie Centrum is in 2020 gestart met het aanbieden van de THR-opleiding; begonnen is met acht leerlingen. ROC De Leijgraaf in Veghel heeft vergunning aangevraagd om de THR-opleiding aan te bieden; deze is inmiddels in beginsel verleend. In Noord-Holland zijn het afgelopen jaar verkennende gesprekken gevoerd om in Zaandam de THR-opleiding te starten.

Daarnaast zijn er met het oog op het verbeteren en versterken van de infrastructuur voor restauratievakmanschap nog diverse andere activiteiten uitgevoerd, zoals:

- ✓ het in stand houden van een regionale ondersteuningsstructuur t.b.v. ROP. Het gaat hier bijvoorbeeld om een regionale ROP-begeleidingsgroep waarin opleidingsbedrijven en restauratiebedrijven zijn vertegenwoordigd, om een regionale scholingscommissie e.d.;
- ✓ de uitbouw van het PRA van ROP Oost / RIBO en het versterken van de erfgoedcampus in Schaesberg (Limburg);
- ✓ het uitbouwen van de Coöperatie Restauratie Noord voor de drie Noordelijke provincies.
- ✓ het aanbieden en verzorgen van praktijkgerichte restauratietrainingen in het kader van bij- en nascholing van medewerkers in de restauratie;

Het verbeteren van de infrastructuur is ook bevorderd door:

- ✓ het verbreden van de beroepsgroep. Behalve voor timmeren en metselen zijn er ook activiteiten ontwikkeld voor molenbouwers, lood- en zinkbewerker, dakdekkers, schilders etc.;
- ✓ het verbreden van de doelgroep. Behalve voor leerlingen van het beroepsonderwijs zijn de activiteiten ook gericht op statushouders en zij-instromers.

Door al deze activiteiten is de infrastructuur voor vakmanschapsbevordering versterkt. Er is een stevig netwerk gebouwd dat zich inzet voor een grotere instroom en doorstroming van nieuwe vaklieden. Op verschillende niveaus zijn er als het ware 'bouwteams' geformeerd, die doelgericht samen optrekken om het vakmanschap te bevorderen en om het leren in de praktijk i.c. de beste leerschool mogelijk te maken. De invulling daarvan gebeurt op regionaal niveau met ROP als verbinder en stimulator.

ROP Zuid: kapel Saint Louis in Oudenbosch met rechts een leerling dakdekkers.

B. Het realiseren van leer-werkplekken in de restauratie

‘Leren in de praktijk’, dat willen we bewerkstelligen. Zeker in de restauratiesector is dat de beste leerschool. Dat betekent dat er voldoende leer-werkplekken moeten zijn. Ondanks de Corona-crisis is het gelukt om dat in 2020 voor elkaar te krijgen. Dat vroeg het afgelopen jaar wel een grotere tijdsbesteding dan oorspronkelijk was begroot. Een ander verschil met voorgaande jaren was dat er meer projecten waren mét een kleiner aantal leerlingen en minder opleidingsweken. Het uiteindelijke totaalresultaat stemt ons echter tot tevredenheid.

Om deze resultaten te kunnen behalen zijn er het afgelopen jaar vele activiteiten door ROP ontwikkeld. Het gaat dan om:

- ✓ het maken van afspraken met grote monumenteneigenaren en monumenten-beheerders, zoals monumentenorganisaties (o.a. kastelenstichtingen en molen-organisaties) kerkgenootschappen en woningbouwverenigingen, met betrekking tot het realiseren van ROP-opleidingsplekken;
- ✓ het afstemmen met de restauratiebedrijven over het beschikbaar zijn van leermeesters op het restauratieproject;
- ✓ het stelselmatig benaderen van restauratiebedrijven met de vraag of zij (op termijn) projecten in uitvoering hebben die geschikt zijn om als leer-werkplaats te dienen voor jongeren, personen met een afstand tot de arbeidsmarkt en zij-instromers die zich een baan in het restauratievakgebied ambiëren en zich verder willen bekwamen. Resultaat: 277 projecten in 2020.
- ✓ afstemming met overheden om de restauratie- en herbestemmingsprojecten die door hen gesubsidieerd worden als leer-werkplek uit te laten voeren. Vervolgens is in overleg getreden met de bedrijven die het restauratiewerk gaan uitvoeren om te voldoen aan de subsidievoorwaarden c.q. om te effectueren dat het werk als leer-werkplaats wordt uitgevoerd;
- ✓ afstemming met ROC's, opleidingsbedrijven en participatiebedrijven om kandidaten voor de leer-werkplaats aan te dragen;
- ✓ het koppelen van leerlingen aan de leer-werkplekken. Behalve leerlingen uit het reguliere beroepsonderwijs, richt ROP zich ook op zij-instromers en personen met een afstand tot de arbeidsmarkt inclusief statushouders. Resultaat: 305 leerlingen in 2020. Dit is iets meer dan in 2019. Toen waren er 296 leerlingen op leer-werkplekken.
- ✓ het volgen en begeleiden van de leerling op de werkplek. Regelmatig vindt er overleg plaats over hoe het gaat met de leerlingen op leer-werkplaatsen. Daartoe bezoekt de ROP-coördinator het bouwproject, of vindt er anderszins afstemming plaats. In gesprekken met de leerling, leermeester en/of uitvoerder wordt de voortgang van de

leerling besproken en wordt nagegaan of hij/zij met het maken van zijn toetsen op schema zit;

- ✓ door de verbindingsfunctie van de ROP-coördinator fungeert hij/zij vaak ook als klankbord. Met name bij zij-instromers en statushouders is dit aan de orde.

C. Het vergroten van de belangstelling en waardering voor het restauratievakmanschap / promotie van vakmanschapsopleidingen

Een van de grote problemen waar de bouw- en restauratiesector mee kampt, is het weinig positieve imago. Om daar een kentering in te brengen heeft ROP het afgelopen jaar zich op tal van plekken laten zien en van zich laten horen.

Behalve op leerlingen uit het reguliere beroepsonderwijs, heeft ROP zich ook op zij-intreders en personen met een afstand tot de arbeidsmarkt incl. statushouders gericht. Met name ROP Zuid en ROP NN ontwikkelen activiteiten voor deze laatste doelgroep. Beide ROP's hebben het voortouw genomen om een projectaanvraag voor deze doelgroep voor te bereiden in het kader van het Europees Sociaal Fonds.

ROP richt zich ook steeds meer op leerlingen van basisscholen. Deze staan namelijk voor een belangrijk keuzemoment: beroepsonderwijs of voorgezet (hogere) onderwijs. Veel leerlingen hebben op zich meer capaciteiten voor het beroepsonderwijs, maar maatschappelijk gezien is er een trend (ook bij de ouders) om vooral te kiezen voor theoretisch onderwijs.

In de noordelijke provincies is door ROP deelgenomen aan het programma Sterk Techniek Onderwijs, waar aan de voorkant – bij leerlingen van groep 7 en 8 van de basisschool – wordt geprobeerd de belangstelling voor de bouw en techniek te vergroten;

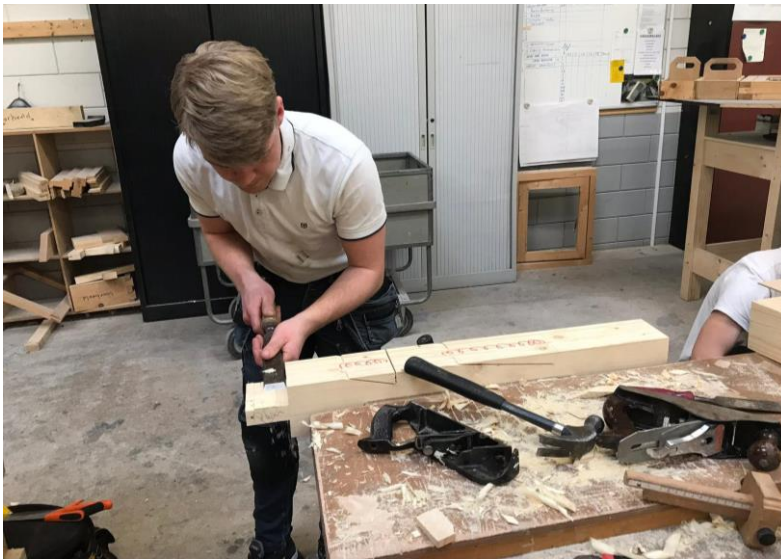
Een ander bijzonder project om het techniekonderwijs te stimuleren is het project 'Onderwijs & Techniek Geertruidenberg' (OTG), waar ROP Zuid zich bij heeft aangesloten. Op alle acht basisscholen wordt daar voorlichting gegeven over het techniekonderwijs. Onderdeel van de activiteiten is de uitreiking van de zogenoemde 'Infento kits'. Met deze handige, innovatieve box kunnen leerlingen al op jonge leeftijd ervaring op doen met techniek.

Omdat de instroom van nieuwe leerlingen voor het VMBO in de noordelijke provincies verder achteruit was gegaan, zijn ROP Noord-Nederland en opleidingsbedrijven een inhaalprogramma gestart, gericht op leerlingen van groep 7 en 8 van basisscholen. Met name werden de richtingen 'Bouwen', 'Wonen' en 'Interieur' onder de aandacht gebracht. Dit is als het ware een kweekvijver voor de vervolgopleiding MBO Techniek, die weer kan leiden tot een oriëntatie op het restauratievakgebied. Daartoe is het programma

‘verbouw – timmeren’. Een volgende stap is dan weer de module ‘Basis Restauratie Timmeren’. Weliswaar een heel getrapte aanpak, maar daarmee wordt toch een bijdrage geleverd aan de instroom van nieuwe vaklieden in het restauratievakgebied.

Ten gevolge van de Corona-epidemie is een aantal van de geplande activiteiten niet, of in gewijzigde vorm doorgegaan. Zo is de restauratiebeurs ‘Monument 2020’ doorgeschoven naar 2021. Ook Open Monumentendag en andere publieksactiviteiten werden gecancelld. Een aantal gastlessen en excursies kon toch doorgaan door het aantal deelnemers te beperken, waarbij geselecteerd werd op de personen die echt interesse toonden. Zo werd van de nood een deugd gemaakt.

ROP MW: door Corona werd het aantal deelnemers aan activiteiten beperkt.

ROP trekt steeds vaker samen op met restauratie-aannemers om het restauratievakgebied voor het voetlicht te brengen en uit te dragen hoe mooi en afwisselend het werk is. Enkele voorbeelden:

- Na de verwoestende brand in de Urbanuskerk te Bovenkerk (gemeente Amstelveen) in 2018 was het bouwkundig gezien een uitdaging om de restauratie, die overigens loopt tot 2022, in goede banen te leiden. Ten eerste moesten de instabiele gewelven overeind worden gehouden. Het denkwerk dat hierbij nodig was werd ondersteund door de toepassing van nieuwe bouwtechnieken, zoals de 3d-scannen. Omdat een deel van de gewelven niet meer aanwezig is, biedt dit project een mooie kans om specifieke vakkennis (o.a. het metselen van gewelven en het timmeren van een vieringtoren) over te dragen op een nieuwe generatie vaklieden. ROP Midden West is nauw bij dit project betrokken.
- De restauratie van de r.k. kerk Krijtberg te Amsterdam, een topper op het gebied van de neogotiek, is door ROP Midden West aangegrepen om het publiek in een inspirerende promofilm kennis te laten maken met de restauratie en zo de belangstelling van het restauratievakmanschap te vergroten.
- De restauratie van de Domtoren in Utrecht is in vele opzichten een echte topper. Behalve een ROP leer-werkplek, kan het publiek hier kennis nemen van wat restauratie inhoudt en hoe het wordt uitgevoerd. Daartoe worden regelmatig onder leiding van een bekwame gids rondleidingen georganiseerd. Verder wordt de restauratie benut als educatieproject voor diverse scholen in de regio. Van basisschool, (V)MBO, Gymnasium tot universitair onderwijs.

Restauratiebedrijf Nico de Bont, die de restauratie van de Domtoren uitvoert, heeft een prachtige (digitale) presentatie gemaakt over vakmanschap en ambachtelijk werk in de restauratie met daaraan gekoppeld een promotie voor het beroep van restauratievak.

De door de ROP's in 2020 ontwikkelde activiteiten voor het vergroten van de waardering voor het restauratievakmanschap en de promotie van vakmanschapsopleidingen zijn heel divers. Op hoofdlijnen zijn ze als volgt samen te vatten:

- ✓ voorlichting op 66 (V)MBO's;
- ✓ lesprojecten voor leerlingen van basisscholen op restauratiewerken;
- ✓ jongeren kennis laten maken met restauratie in de praktijk;
- ✓ deelname aan open dagen van onderwijsinstellingen;
- ✓ voorlichting aan overheden, werkgevers- en werknemersorganisaties;
- ✓ voorlichting aan (restauratie)bedrijven en architecten;
- ✓ vergroten naamsbekendheid, o.a. via publicatieborden bij ROP-restauratieprojecten;
- ✓ uitgeven en verspreiden van folders en documentatiemateriaal;
- ✓ vervaardigen van promotiefilms. Bijzondere vermelding verdient de samenwerking met Bouwend Nederland in de drie zuidelijke provincies in het project 'Jongeren aan de slag';
- ✓ het maken van vlogs van leerlingen op ROP-projecten in samenwerking met de provincie Zuid-Holland;
- ✓ organisatie van 18 workshops en masterclasses;
- ✓ organisatie van 37 gastlessen en excursies;
- ✓ publicitaire activiteiten, zoals krantenberichten;
- ✓ inzet website en social media (facebook, instagram, twitter);
- ✓ het opstellen van een PR- en wervingsplan;
- ✓ het verzorgen van restauratietrainingen door ROP Oost / RIBO. Zie de brochure: www.restauratietrainingen.nl
- ✓ het promoten van de restauratiecursussen en -opleidingen.
Activiteiten: restauratiecursussen en -opleidingen van Nationaal Restauratiecentrum (NRC) en Nationaal centrum Erfgoedopleidingen (NCE) onder aandacht gebracht via website en digitale nieuwsbrieven.

ROP Zuid West: masterclass voor BOL-4 leerlingen bij Scalda in Vlissingen

ROP Midden West: Leren in praktijk meer inhoud geven

Door ROP MW is een toevoeging op het keuzedeel 'Basis Restauratie Metselen' gemaakt, gericht op concrete praktijkopdrachten. Dit is gedaan omdat er binnen het keuzedeel te weinig aandacht is voor leren in de praktijk. Inmiddels heeft ROP NL besloten om deze werkwijze over te nemen en voor nog meer keuzedelen een praktijkuitwerking te maken.

Restauratiemetselaar Herstellen van historische gevels

ROP RESTAURATIE
OPLEIDINGSPROJECTEN
Leren met je handen – Het nieuwe ambacht

Behandelen van blindankers/vloerliggers

Blindanker inpakken met vetband, enkele lagen gebruiken. Vloerliggers behandelen met coating.

ROP RESTAURATIE
OPLEIDINGSPROJECTEN
Leren met je handen – Het nieuwe ambacht

D. Bevorderen van de instroom en doorstroming van restauratieleerlingen

Zoals hiervoor al gezegd is het uiteindelijke doel het vergroten van de instroom en doorstroming van restauratieleerlingen. Daar is allereerst voor nodig dat de vijver met potentieel gegadigden groter wordt. Daartoe onderneemt ROP allerlei activiteiten, voor verschillende categorieën en leeftijdsgroepen. Aan VMBO-scholieren wordt voorlichting gegeven over wat restaureren is, naar ROC's toe wordt de keuzemodule 'Basis Restauratie Timmeren / Metselen' en de restauratieopleiding THR actief gepromoot, er wordt bemiddeld tussen participatiebedrijven SW en restauratiebedrijven om geïnteresseerde statushouders een basisopleiding in de bouw- en restauratiesector te laten volgen etc.

Kennisvermeerdering en kennisoverdracht zijn eveneens een belangrijk aandachtsvelden voor ROP. Dit om ervoor te zorgen dat er voldoende gekwalificeerde vaklieden in Nederland blijven, die ons erfgoed op een goede wijze in stand kunnen houden.

Dit alles heeft in 2020 geleid tot de volgende werkzaamheden, die in zekere zin in het verlengde liggen van de in de vorige paragraaf beschreven activiteiten:

- ✓ deelname aan projecten, zoals het programma Sterk Techniek Onderwijs in de noordelijke provincies, om onder de leerlingen van groep 7 en 8 van de basisschool – de belangstelling voor de bouw en techniek te vergroten;
- ✓ het vergroten van de belangstelling voor het restauratievakgebied door het verstrekken van informatie, het geven van voorlichting, het organiseren van excursies en cursussen e.d.;
- ✓ het ontwikkelen van masterclasses en eigen modules e.d.;

ROP Zuid West: ROP-excursie naar buitenplaats Ockenburgh in Den Haag als afsluiting van een masterclass over bouwfysica en het isoleren van koudebruggen..

- ✓ het verzorgen van restauratietrainingen en bijscholingen voor bouwvakkers en vaklieden die al in de bouwsector werkzaam zijn (ROP Oost en ROP Noord-Nederland);
- ✓ het verzorgen van docentendagen voor leermeesters;
- ✓ het actief promoten van de keuzemodule niveau 3 'Basis Restauratie Timmeren / Metselen' bij ROC's;
- ✓ het uitrollen van de restauratieopleiding 'Technicus Hout en Restauratie';
- ✓ het promoten van de branche-opleiding 'Specialist Restauratie' niveau 4;
- ✓ het verbreden van de doelgroep: zij-instromers en personen met een afstand tot de arbeidsmarkt incl. statushouders;
- ✓ het verzorgen van bij- en nascholing van restauratiemedewerkers met praktijkgerichte restauratietrainingen;
- ✓ het leggen van koppelingen tussen MBO-, HBO- en WO-leerlingen bij grote restauratie- en herbestemmingsprojecten, zodat er wederzijdse kruisbestuiving plaatsvindt tussen degenen die het met hun handen kunnen maken en de meer theoretische studenten. Een dergelijke interactie, zoals het project GRUTS in Noord-Brabant laat zien, verbetert het (creatief) proces en de resultaatopbrengst.

ROP NN: verbouw kazerne.

E. Innovatie en het bevorderen van product vernieuwing binnen restauratie en ambachtelijk werk

Innovatie wordt een steeds belangrijker aspect binnen het restauratiewerk. Dat heeft zeker ook te maken met het kostenaspect. Of je de bouwkundige staat van een kerktoren moet inspecteren met inzet van een grote dure kraan of met behulp van een drone, dat maakt in prijs nogal wat uit. En wat te denken van het prijskaartje dat hangt aan ambachtelijk werk. Zo kan een deel van het natuursteenwerk worden gedaan door een robot in plaats van steenhouwers die veel meer uren nodig hebben om een steen te bewerken.

ROP stimuleert kennis vernieuwing en kennisoverdracht binnen de restauratiesector. Zeker als het gaat om de combinatie van oud en nieuw. Binnen de restauratie-opleiding THR van ROP Oost / RIBO maakt innovatie een vast onderdeel uit van het leerprogramma. Dat de andere ROP-regio's zo enthousiast zijn over deze opleiding, heeft onder andere hier mee te maken. De leerlingen die deze opleiding hebben gevolgd hebben allen de potentie in zich om uit te groeien tot excellente werknemers. Dat is goed voor het toekomstperspectief van deze personen, maar vooral ook voor de bouw- en restauratiesector.

Een moderne CNC-machine, die onder meer gebruikt wordt voor restauratiewerk.

Monument 2020

De intentie van ROP was om in 2020 gezamenlijk deel te nemen aan de restauratiebeurs 'Monument 2020' en daar een inhoudelijk programma te verzorgen rond innovatie binnen de restauratiesector. Daarnaast was het de bedoeling om het publiek te informeren over de toepassing van innovatieve technieken binnen het restauratiewerk om zo bij te dragen aan een beter imago van de sector. De vele voorbereidende werkzaamheden ten spijt is dit evenement ten gevolge van de Corona-epidemie tot tweemaal toe afgelast.

Ondanks deze teleurstelling hebben de regionale ROP's op verschillende manieren het item innovatie binnen de restauratie opgepakt. Per regio blijken er grote verschillen te zijn: in de ene provincie kan ROP aanhaken bij een regionaal initiatief (zie hieronder), terwijl in een andere provincie dit totaal niet aan de orde is. Dit toont tegelijkertijd aan dat landelijk aangestuurde programma's vaak niet werken, en dat je een organisatie als ROP nodig hebt om de regionale kansen te benutten.

Slotlab

Binnen het werkgebied van ROP-Zuid is Slot Schaesberg in Limburg een belangrijke proeftuin voor innovatie. Binnen het doorontwikkelingsplan van Slot Schaesberg is het deelprogramma 'Slotlab' ontwikkeld. Doelstelling is te onderzoeken hoe bouwdelen met moderne technologieën kunnen worden vervaardigd en hoe de te gebruiken materialen voor de toekomst circulair kunnen worden ingezet en kunnen worden verwerkt. Slotlab zoekt de verbinding tussen ontwerpers, bouw- en (maak)industrie en ambachtslieden. ROP-Zuid is een direct betrokkene bij de realisatie en uitvoering van Slotlab.

Instandhouding en duurzaamheid

Ten gevolge van aardbevingen hebben vele monumentale gebouwen in Groningen schade geleden. Bij het uitvoeren van de instandhoudingswerkzaamheden wordt gekeken hoe dit met inzet van innovatieve technieken doelmatiger en efficiënter kan worden gedaan. Vanuit het beginsel 'werk met werk maken' wordt tegelijkertijd ingezet op het nemen van duurzaamheidsmaatregelen. Ook dit is immers een belangrijke maatschappelijke opgave. ROP NN is nauw betrokken bij het project rond de aardbevingsproblematiek in Groningen, zowel procesmatig als bij de implementatie (o.a. het delen van kennis in de vorm van best practices).

In Noord-Brabant is in het kader van de jongerenlijn GRUTS kennis uitgewisseld over het inzetten van nieuwe technieken bij de instandhouding en het verduurzamen van monumenten.

Circulair bouwen

Circulair bouwen gaat de komende jaren steeds belangrijker worden. Daarom is dit ook steeds vaker een besprekonderwerp tijdens door ROP georganiseerde cursussen en informatieve bijeenkomsten. Het gaat hier onder meer om het hergebruik van historische materialen. Dit is duurzaamheid bij uitstek.

ROP Oost / RIBO heeft een eigen depot van historische materialen. De meerwaarde laat zich direct zien bij de opleiding THR. Het oefenmateriaal ligt als het ware om de hoek. Met een financiële bijdrage van de provincie Overijssel en de Regio Twente is in 2020 een onderzoek uitgevoerd naar een nieuw circulair businessmodel voor het depot.

Innovatieve restauratieprojecten

Bij een aantal van de ROP-projecten is innovatie een belangrijk aspect binnen het restauratiewerk.

In Zuid-Holland is ROP betrokken bij een project waar wordt gekeken naar nieuwe toepassingen van kalkmortel in de molenbouw. Het project wordt uitgevoerd met inschakeling van de TU Delft en Vink Restauratie.

In Noord-Holland wordt door ROP de restauratie van de Urbanuskerk in Bovenkerk, waar met inzet van innovatieve technieken (o.a. 3d-scan) de herbouw ter hand wordt genomen, als voorbeeld gebruikt om leerlingen te laten zien hoe moderne technieken op de dag van vandaag benut kunnen worden.

Multidisciplinair werken

In Groningen en Noord-Brabant is ervaring opgedaan met het maken van multidisciplinaire keuzes bij het herbestemmen en verduurzamen van monumenten. Ter illustratie wordt hier in het kort het project GRUTS toegelicht. Dit is een door de provincie Noord-Brabant opgezet

jongerenprogramma, dat gekoppeld is aan de Erfgoedfabriek. Binnen GRUTS gaan jongeren (MBO-leerlingen en HBO- en WO-studenten) in een interdisciplinair team samen aan het werk om de herbestemming van een erfgoedcomplex mede vorm te geven. ROP-Zuid heeft het hierbij op zich genomen om de koppeling te maken naar MBO-leerlingen timmeren en metselen.

Design

De combinatie oud en nieuw komt vaak prima tot zijn recht bij het maken van design-producten. Dat dit i.c. het benutten van oude ambachtelijke technieken t.b.v. product vernieuwing tot een succes kan leiden wordt zichtbaar bij VakLab in Belgisch Limburg, waar ROP-Zuid contacten mee onderhoudt.

Sinds enige tijd timmert ROP Oost / RIBO in dit opzicht ook aan de weg. Binnen de opleiding THR kunnen leerlingen bij het maken van hun afstudeerwerkstuk kiezen voor design. Dat dit kan, geeft een extra dimensie aan de opleiding. Het verhoogt tegelijkertijd de aantrekkelijkheid van de opleiding. Voor ROP nog meer reden om te pleiten voor een uitrol van deze opleiding naar andere gebiedsdelen.

Werkstuk van een 2^e jaars leerling THR naar het ontwerp van architect M. Bredero.

Andere activiteiten die ROP het afgelopen jaar op dit gebied heeft ondernomen:

- ✓ omdat innovatie zeker nog geen gemeengoed is binnen de restauratiesector, wordt hier door de ROP-coördinatoren tijdens voorlichtingsbijeenkomsten steevast aandacht aan besteed.
- ✓ bevordering van kennisvernieuwing en kennisoverdracht m.b.t. innovatie binnen de restauratiesector door hier via de website en social media aandacht aan te besteden;
- ✓ deelname aan vernieuwende projecten op het gebied van innovatie, duurzaamheid en circulair bouwen;
- ✓ Als alternatief voor de restauratiebeurs heeft ROP-Zuid een film laten maken, die enerzijds het mooie van het werken in de monumentenzorg laat zien en anderzijds het publiek kennis laat maken met de toepassing van innovatieve technieken binnen de restauratiesector met als doel: werken aan imagoverbetering. In het filmpje wordt onder meer aandacht besteed aan het inzetten van drones, robots, 3D-printing en lasertechnieken.

6. Resultaten ROP in 2020

	Totaal
Leerlingen keuzedeel	
• <i>basis restauratie timmerwerk</i>	98
• <i>basis restauratie metselwerk</i>	3
• <i>MBO 4 module restauratie</i>	17
Restauratieopleidingen niveau 3	
- <i>Technicus hout en restauratie</i>	75
- <i>Allround smeden</i>	1
Restauratieopleidingen niveau 4	
- <i>Specialist restauratie timmerwerk</i>	
○ Mbo opleiding (diploma)	12
○ Brancheopleiding (certificaat)	18
- <i>Specialist restauratie metselwerk</i>	
○ Mbo opleiding (diploma)	
○ Brancheopleiding (certificaat)	3
- <i>Opleiding professional restauratie</i>	
○ Mbo opleiding (diploma)	11
- <i>Ondernemend meubelmaker- interieurbouwer</i>	1
Leerlingen op restauratieprojecten	
- Timmerlieden	209
- Metselaars	26
- Technicus hout en restauratie	36
- Dakdekkers	12
- Schilders	8
- Natuursteenbewerkers	2
- Overige	12
Deelnemers bij- en nascholing in de restauratie d.m.v. trainingen en cursussen	196
ROP-projecten / leer-werkplekken	277
Betrokken restauratiebedrijven	228
ROP Educatie	
<i>Gastlessen, excursies,</i>	37
<i>Workshops, masterclasses.</i>	18
ROP promotie en voorlichting	
- Bezoek Vmbo scholen	66
- Deelnamen open dagen	24
- Organisatie bijzondere evenementen	9
Deelname van personen met afstand tot de arbeidsmarkt	18